

Havaintoja Suomelle uusista ja harvinaisista vaaksiaislajeista (Diptera: Limoniidae, Tipulidae)

Esko Viitanen, Juha Salokannel, Seppo Karjalainen & Jukka Salmela

Havaintoja Suomelle uusista ja harvinaisista vaaksiaislajeista (Diptera: Limoniidae, Tipulidae) [Records of new and rare craneflies to Finland (Diptera: Limoniidae, Tipulidae)]. — Sahlbergia 31(1):19–22. Helsinki, Finland, ISSN 2342-7582.

Suomelle ilmoitetaan kolme uutta pikkuvaaksiaislajia (Diptera: Limoniidae): *Dicranomyia chorea* (Meigen, 1818), *Dicranomyia megacauda* Alexander, 1924 ja *Neolimnophila alaskana* (Alexander, 1924). Lisäksi raportoidaan viiden valtakunnallisesti merkittävän vaaksiaislajin uusista havainnoista (Diptera: Limoniidae, Tipulidae) vuosilta 2021–2024.

Three new species of Limoniidae (Diptera) to the Finnish fauna are reported: *Dicranomyia chorea* (Meigen, 1818), *Dicranomyia megacauda* Alexander, 1924 and *Neolimnophila alaskana* (Alexander, 1924). *Nephrotoma relict*a (Savchenko, 1973) and *Nephrotoma quadristriata* (Schummel, 1833) were found after about 40 years of break. *Tipula subsignata* Lackschewitz, 1933, a species recorded once from Finland during moth migration was recorded twice again in 2024, again during a moth migration. New records of another two very rare species *Dicranomyia klefbecki* (Tjeder, 1941) and *Orimarga juvenilis* (Zetterstedt, 1851) are reported as well.

Esko Viitanen, Vanhan-Mankkaan tie 29 02180 Espoo, Finland. Email: taesvi@gmail.com

Juha Salokannel, Siikinkatu 13, 33710 Tampere, Finland. Email: juha.salokannel@gmail.com

Seppo Karjalainen Uusikatu 7 49400 Hamina, Finland. Email: seppo.karjalainen@metso.fi

Jukka Salmela, Lapin maakuntamuseo, Arktikum, Pohjoisranta 4, 96200 Rovaniemi. Email: jukka.e.salmela@gmail.com

Johdanto

Kokoamme tässä artikkelissa yhteen merkittäviä uusia vaaksiaishavaintoja, pääosin vuodelta 2024. Joukossa on kolme Suomelle uutta pikkuvaaksiaislajia: *Dicranomyia chorea* (Meigen, 1818), *Dicranomyia megacauda* Alexander, 1924 ja *Neolimnophila alaskana* (Alexander, 1924). Lisäksi kaksi niittykirsikäslajia (Tipulidae: *Nephrotoma*) tavattiin noin 40 vuoden

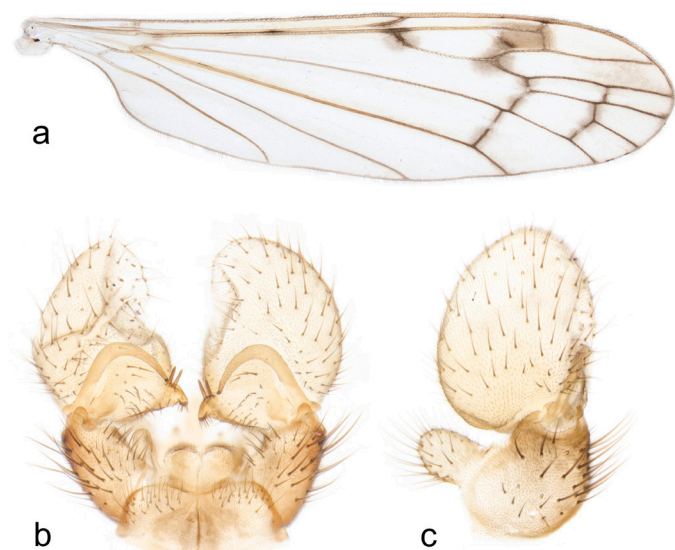
tauon jälkeen. Aiemmin vain kerran yöperhosten vaellusvirtausten yhteydessä löydetty *Tipula subsignata* Lackschewitz, 1933 havaittiin syyskuussa 2024 kahdesti, jälleen yöperhosten vaellusvirtausten yhteydessä. Harvinaisista ja uhanalaisista pikkuvaaksiaislajeista *Dicranomyia klefbecki* (Tjeder, 1941) ja *Orimarga juvenilis* (Zetterstedt, 1851) esitetään uusia havaintoja.

Dicranomyia chorea (Meigen, 1818)

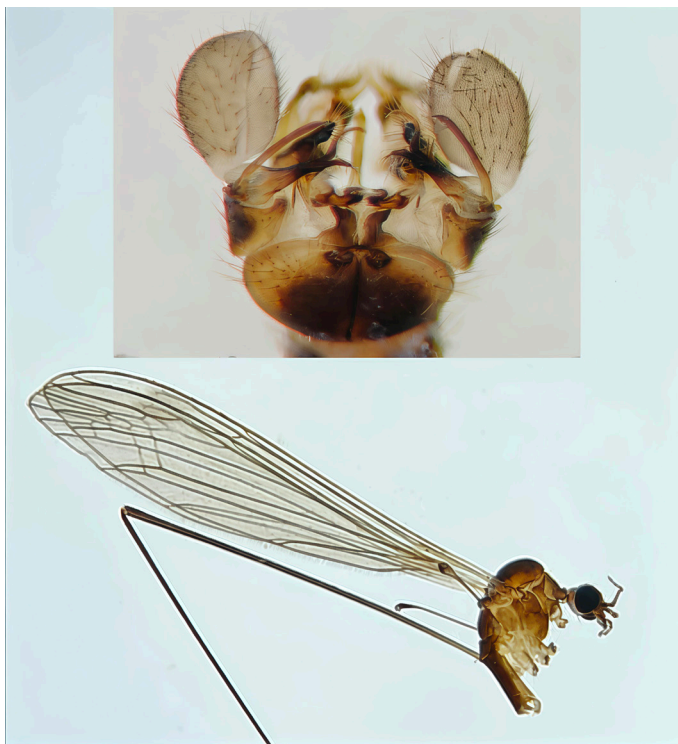
A: Lemland, Nätö 60.047°, 19.973°, 27.V.–5.VI.2023, 1 ♂, valopyydys, Korpela, Liikanen leg BOLD Sample ID: EVI-000138, NVO.TI2025030 (LMM). (kuva 1)

Dicranomyia chorea on yleinen ja laajalle levinnyt laji Nearktisella ja Länsipalearktisella alueella. Laji esiintyy myös naapurimaissamme Venäjän luoteisosissa, Norjassa ja Ruotsissa. Ei siis ole yllättävää, että laji tavattiin nyt Ahvenanmaalta. Mielenkiintoista nähdä koska laji havaitaan myös Manner-Suomessa. Yksilö saatiin valopyydyksellä Nätön biologiselta asemalta. Nätö on maastoltaan lehdesniittyä.

Dicranomyia chorea toukat näyttäisivät liittyvän mätänevään puuainekseen. Joskus toukkia on kasvatettu osittain veden alla olevista puista (Ivkovic et al. 2020). Toukkia on löydetty myös *Bryum* ja *Hypnum* sammalikosta aikaisin keväällä (Stubbs 2021). Lajin tieteellinen nimi *chorea* tarkoittaa tanssimista.

Kuva 1. *Dicranomyia chorea*. Siipi (a), koiraan hypopygium päältä (b), hypopygium sivulta (c). Siiven pituus 8 mm. Kuva Jukka Salmela
Fig 1. *Dicranomyia chorea*. Wing (a), male hypopygium dorsal (b), hypopygium lateral (c). Wing length 8 mm. Photo Jukka Salmela

Kuva 2. *Dicranomyia megacauda* koiraan hypopygium päältä ja koiraan habituskuva sivulta. Kuva Juha Salokannel.

Fig 2. *Dicranomyia megacauda* male hypopygium dorsal view and male lateral habitus. Photo Juha Salokannel.

Laji parveilee keväisin tyypillisesti tanssahdellen muutama tunti ennen auringonlaskua muistuttaen käytökseltään ja ulkonäöltään paljon talvisääskiä. Laji muistuttaa hyvin paljon lähilajejaan, mutta tällä lajilla on yleensä Sc-suonen päässä selvempi tumma täplä. Kevään lisäksi lajia on saatu muualta myös syksyllä.

Dicranomyia megacauda Alexander, 1924

PK: Kitee, Potoskavaara 62.1075°, 30.2695°, 03.–09.IX.2024, 1 ♂ valopyydys, Tupu Vuorinen leg. BOLD Sample ID: JS-LT0086 (kuva 2)

Dicranomyia megacauda muistuttaa ison ja monimutkaisen hypopygiumin osalta paljon Suomessa yleistä *Dicranomyia magnicauda*-lajia. *Dicranomyia megacauda*-lajia on saatu Itävallasta haavimalla kesäkuun puolivälistä puroilta ja soisilta niityiltä (Kolcsár et al. 2021). Suomen löytöpaikka oli maatalousympäristöstä puoliavoimen mäen päältä. Todennäköisesti löydetyn yksilön toukkahabitaatti on jossain hieman etäämmällä.

Alexander kuvasi lajin Japanista Sahalinin saarelta saadun yksilön perusteella. Sahalinin saaren eteläosa kuului vuonna 1924 Japaniin. Tämän jälkeen lajia on saatu Itävallasta, Sveitsistä, Puolasta, Liettuasta, Venäjän länsiosista ja Venäjän Kauko-idästä (Oosterbroek 2025, Podenas 2008). Yleislevinneytyden perusteella on mahdollista, että laji on vakituinen Kiteen seudulla, vaikka samaan aikaan esiintyi voimakkaita kaakkoisia ilmavirtauksiakin.

Dicranomyia klefbecki (Tjeder, 1941)

Obb: Ylitornio, Kaunismaa N, 73764:34074 ykj, 22.VIII.2024, 6 M, haavi, J. Salmela & J. Kinnunen leg, NVO.TIPU2623; sama keräystapahtuma, 11 M, NVO.TIPU2624 (LMM).

Dicranomyia klefbecki kuvattiin tieteelle uutena Ruotsista ja on sen jälkeen havaittu Yhdysvalloista (Michigan), Virosta, Liettuasta, Mongoliasta ja Venäjän Kauko-Idästä (Oosterbroek 2025). Suomesta laji havaittiin ensimmäisen kerran Ahvenanmaalta ja sittemmin kerran Ylitorniolta (Salmela et al. 2015). Laji on arvioitu Suomessa vaarantuneeksi (VU). Ylitornion havaintopaikka sijaitsee lähellä Rovaniemen rajaa, Palokkaan suojeluohjelma-alueella (Mustiaapa-Kaattasjärvi Natura-alue, FI1301301).

Kaunismaan pohjoispuoliselta letolta kerättiin yksi koiras vuonna 2013 Malaise-rysällä ja tavoitteena oli selvittää lajin esiintymän nykytila kesällä 2024. Monien muiden *Idiopyga*-alasuvun lajien tapaan *D. klefbecki* lentää loppukesällä elokuun puolivälin tienoilla.

Haavinta elokuun 22. päivänä oli tuloksellista, sillä lajia havaittiin noin 20 minuutin etsinnän aikana 17 yksilöä. Laji esiintyi rimpiletolla, jossa kasvoi melko runsaasti järviruokoa, ja jonka rimmet olivat erittäin upottavia ja paikoin kasvittomia ruoppa- tai mutapintoja. Ilmakuvalta arvioituna tämän lettotyypin pinta-ala oli n. 30 hehtaaria. Samana päivänä Palokkaalla kerättiin vaaksiaisia kahdella muulla letolla, mutta näiltä paikoilta laji jäi havaitsematta. Melko varmasti *D. klefbecki* on harvinainen ja esiintymisessään paikoittainen lettolaji.

Orimarga juvenilis (Zetterstedt, 1851)

Obb: Tervola, Karhuaapa, 73431:4146 (ETRS-TM35FIN grid), 28.VI.-29.VII.2021, 1 M, Malaise, J. Salmela leg, NVO. TI2025029 (LMM).

Orimarga juvenilis on myös harvinainen lettolaji, josta on vähän havaintoja Suomessa. Laji tunnetaan toistaiseksi vain Lounais-Lapista (Ylitornio, Tervola) ja Kittilästä, yhteensä kolmelta paikalta. Kaikki havaintopaikat ovat lettoja tai lähdelettoja.

Vuonna 2021 laji kerättiin Tervolan Karhuaavalta (Heinäjänkä-Karhuaapa-Kokonrämpe suojeluohjelma-alue), joka on myös kalkkivaikutteinen, rimpinen letto. *Orimarga juvenilis* on arvioitu Suomessa erittäin uhanalaiseksi (EN) ja laji on erityisesti suojeltu.

Neolimnophila alaskana (Alexander, 1924)

U: Vihti, Nuuksion Kansallispuisto, Kaksioissuo, 60.336043°, 24.545753°, 22.V. –28.VI.2024, 1 ♂, runkoikkunapyydyksellä, Seppo Karjalainen leg. (kuva 3)

Kuva 3. *Neolimnophila alaskana* hypopygium päältä. Kuva Seppo Karjalainen.

Fig 3. *Neolimnophila alaskana* hypopygium dorsal view. Photo Seppo Karjalainen.

Neolimnophila-suvun revisiossaan Starý esitteli lajin palearktiseen alueeseen. Laji on holarkkinen ja Euroopasta sitä on löydetty Tsekin, Hollannista, Norjasta sekä Venäjältä (Oosterbroek 2025).

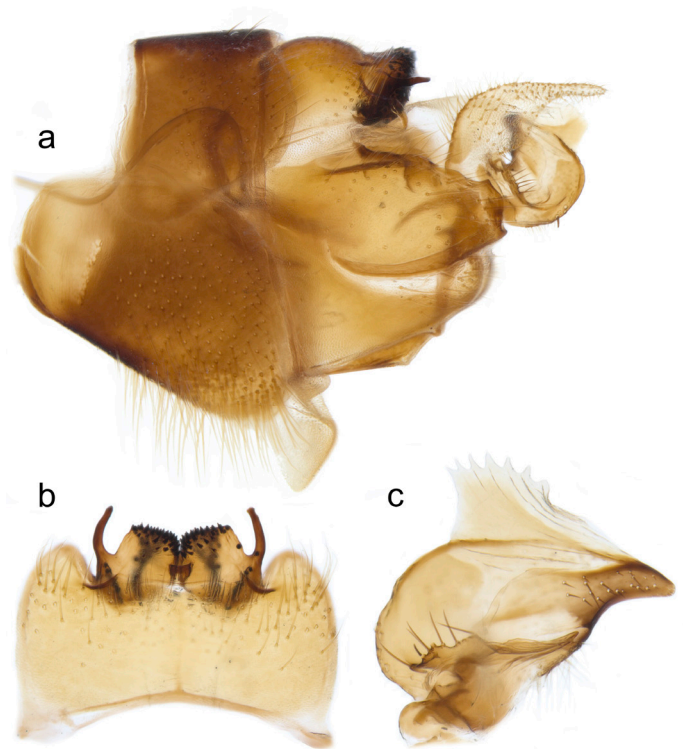
Nephrotoma relict (Savchenko, 1973)

PeP: Kemi, Vähä Kuivanuoro, 65.7527°, 24.4553° 26.VI.2024, 1 ♂, haavinta, Juha Salokannel & Marko Jaakkola leg. Coll. Salokannel. BOLD Sample ID: JS-LT0046.

PeP: Kemi, Murhaniemi 65.6598°, 24.5843°, 28.VI.2024, 1 ♂, haavinta, Juha Salokannel & Marko Jaakkola leg. NVO. TI202501 (LMM). Keräyslupa LAPELY/2496/2024. BOLD Sample ID: JS-LT0045. (kuva 4)

Savchenko kuvasi lajin ensin itäpalearktisen *Nephrotoma parvirostran* alalajina *relict* (Savchenko 1973). Tämän jälkeen alalaji *relict* on nostettu validiksi lajiksi. *Nephrotoma relict* tunnetaan länsipalearktisella alueella vain Suomesta sekä Leningradin alueelta, josta on löydetty yksi koirasyksilö 1940 (Savchenko 1973).

Koska Suomesta on vain yksi aiempi havainto (Kuusamo, Oulanka 2.VII.1985 H. Bruun leg. 1 ♀) ja pääosa lajin tunnetuista esiintymistä on itäpalearktisella alueella, ovat Kemien löydöt huomattava lisä *relict*in esiintymätietoihin. Vähä Kuivanuoron havaintopaikka oli hiekkapohjainen Kemijoen ranta, Murhaniemessä laidunnettu merenrantaniitty.

Kuva 4. *Nephrotoma relict* (JS-LT0045) koiraan hypopygium sivulta (a), epandrium (b) ja sisempi gonostylus (c). Kuva Jukka Salmela.

Fig 4. *Nephrotoma relict* (JS-LT0045) male hypopygium lateral (a), epandrium (b) and inner gonostylus (c). Photo Jukka Salmela.

Nephrotoma quadristriata (Schummel, 1833)

PeP: Kemi, Murhaniemi 65.6598°, 24.5843°, 28.VI.2024, 1 ♂, haavinta, Juha Salokannel & Marko Jaakkola leg. NVO. TI202502 (LMM). Keräyslupa LAPELY/2496/2024. BOLD Sample ID: JS-LT0044. (kuva 5)

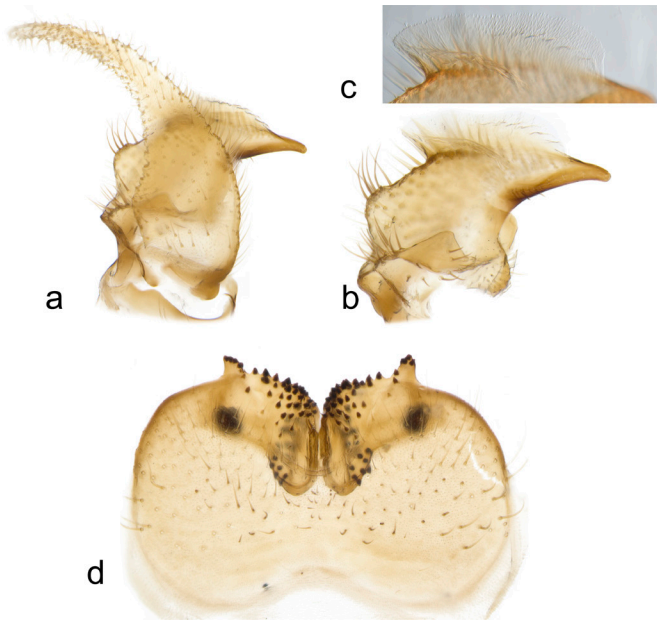
Nephrotoma quadristriata on laajalle levinnyt palearktinen laji (Oosterbroek 2025). Suomesta tunnettiin aiemmin kymmenkunta havaintoa, joista edelliset ovat vuodelta 1983. Laji esiintyy hiekkapohjaisilla avoimilla habitaateilla. Brittein saarilla laji esiintyy yleisenä rannikkojen hiekkadyneillä (Stubbs 2021). *Nephrotoma quadristriata* lajia voisi löytyä Suomesta muiltakin uusilta paikoilta. Sopivia hiekkabiotooppeja järvien ja merien rannoilla ei liene vaaksiaisten osalta tutkittu järjestelmällisesti.

Tipula subsignata Lackschewitz, 1933

EH: Tampere, Lukonmäki 61.466°, 23.844°, 12.IX.2024, 1 ♂, Juha Salokannel leg. Coll. LMM. BOLD Sample ID: JS-LT0061.

U: Hyvinkää, Kytäjä 60.61°, 24.66°, 12.–14.IX.2024, 1 ♂, Timo Leponiemi leg. Coll. Salokannel. BOLD Sample ID: JS-LT0064.

Lajista tunnettiin Suomesta ja Pohjois-Euroopasta aiemmin vain yksi yksilö EH: Valkeakoski 27.IX.–7.X.2020 Ilari Rasimus leg. (Rasimus 2021). Havainto ajoittui voimakkaan

Kuva 5. *Nephrotoma quadristriata* (JS-LT0044) koiraan ulompi ja sisempi gonostylus sivulta (a), sisempi gonostylus (b), sisemmän gonostyluksen harja (c) ja epandrium (d). Kuva Jukka Salmela.

Fig 5. *Nephrotoma quadristriata* (JS-LT0044) male outer and inner gonostylus lateral view (a), inner gonostylus (b), crest of inner gonostylus (c) and epandrium (d). Photo Jukka Salmela

kaakkoisen ilmavirtauksen yhteyteen ja epäilyksenä olikin, että yksilö olisi lentänyt aina Balkanin tai Karpaattien alueelta Suomeen. Syksyllä 2024 esiintyi jälleen huomattavan suotuisia ilmavirtauksia, joiden mukana Suomeen saapui mm. runsaasti hukkavaellussyökköstä (*Helicoverpa armigera*). Luultavasti Tampereen ja Hyvinkään *subsignata*-löydöt liittyvätkin jälleen ilmavirtauksiin. Tarkastimme valopyydysaineistoja syksyn vaellusjaksolta myös EH: Nokialta, Pälkäneeltä, ES: Hirvensalmelta ja PK: Kiteeltä, kuitenkin löytämättä lisää lajin yksilöitä.

Kiitokset

Kirjoittajien omien keräysten lisäksi havainnot saatiin Simo Korpelan, Janne Liikasen, Timo Leponiemen, Tupu Vuorisen ja Valtakunnallisen yöperhosseura Nocturnan järjestämistä pyynneistä. *Nephrotoma*-havainnot tehtiin Tampereen Hyönteistutkijain Seura ry:n järjestämällä kesäretkellä. Ilari Rasimus tarkasti käsikirjoituksen.

Kirjallisuus

- Ivkovic, M.; Doric, V.; Baranov, V.; Mihaljevic, Z.; Kolcsar, L.-P.; Mikalsen Kvifte, G.; Nerudova, J.; Pont, A.C. 2020: Checklist of aquatic Diptera (Insecta) of Plitvice Lakes National Park, Croatia, a UNESCO world heritage site.—ZooKeys 918: 99-142.
- Kolcsár, L.-P.; Oosterbroek, P.; Gavryushin, D.I.; Olsen, K.M.; Paramonov, N.M.; Pilipenko V.E.; Stary, J.; Polevoi, A.; Lantsov, V.I.; Eiroa, E.; Andersson, M.; Salmela, J.; Quindroit, C.; Oliveira, M.C. d.; Hancock, E.G.; Mederos, J.; Boardman, P.; Viitanen, E.; Watanabe, K. 2021: Contribution to the knowledge of Limoniidae (Diptera: Tipuloidea): first records of 244 species from various European countries – Biodiversity Data Journal 9: 1-247.

- Oosterbroek, P. 2025: Catalogue of the Craneflies of the World. — <https://ccw.naturalis.nl/search.php> (1.3.2025).
- Podenas, S. 2008: First records of crane flies (Diptera: Limoniidae, Tipulidae) for Lithuania in 2007. — Acta Zoologica Lituanica 18: 207-210.
- Rasmus, I. 2021: Suomelle uusi vaaksiaislaji *Tipula* (*Savtshenkia*) *subsignata* Lackschewitz, 1933. — Sahlbergia 27(2): 2–4. Helsinki, Finland, ISSN 2342-7582.
- Salmela, J., Siivonen, S., Dominiak, P., Haarto, A., Heller, K., Kanervo, J., Martikainen, P., Mäkilä, M., Paasivirta, L., Rinne, A., Salokannel, J., Söderman, G. & Vilkkamaa, P. 2015: Malaise-hyönteispyynti Lapin suojealueilla 2012-2014. Metsähallituksen Luonnonsuojelujulkaisuja, Sarja A 221.
- Savchenko, E.N. 1973: Crane-flies (Fam. Tipulidae), Subfam. Tipulinae and Flabelliferinae. — Fauna USSR, N.S. 105, Nasekomye Dvukrylye [Diptera], 2(5): 1-282 (in Russian).
- Stary, J. 2019: *Neolimnophila alaskana* (Alexander, 1924) stat. nov., a species new to the Palaearctic Region (Diptera: Limoniidae). — Acta Entomologica Musei Nationalis Pragae 59: 53-58.
- Stubbs A. 2021: British Craneflies — ISBN: 978-1-899935-09-3
- Viitanen, E., Karjalainen, S., Salokannel, J. & Rasimus, I. 2024. Kolme Suomelle uutta pikkuvaaksiaislajia (Diptera: Limoniidae) [Three limoniid craneflies new to Finland (Diptera: Limoniidae)] — Sahlbergia 30(1): 25–27. Helsinki, Finland, ISSN 2342-7582.

